

שאמרו בשעת מיתתן [כעין וידוי קודם מיתתן], על המעות שהפקידו "של פלוני הן" — יעשה בפירושו, יתן למי שאמרו.

ואם לאו, כלומר, ואם אין נראה לנפקד שאכן של אותו פלוני הם, ובאמת של הבעל או האדון או בעל הבית הוא, ואין הם אומרים כפי שאמרו אלא מתוך בושה, שלא יהיו מוחזקים כגנבים — יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושו, כלומר, יתננו לבעל, לאדון ולבעל הבית.

מעשה בדביתתו דרבה בר בר חנה, דכי קא שכבה, אמרה: הני כיפי, דמרתא ובני ברתא!

[מעשה באשתו של רבה בר בר חנה, שבשעת מיתתה, אמרה "עגילים אלו שיש

ומכל מקום אם עבר וקיבל מן האשה, יחזיר לאשה ולא לבעל, שאין לנו להחזיקה כגנבת, אלא תולים אנו שקיבלה מעות על מנת שאין לבעלה רשות בה וכיוצא בזה; (6) ואם מתה האשה יחזיר לבעלה, שהרי בין כך ובין כך של הבעל הם, כי הוא יורש אותה.

ואם עבר וקיבל מן העבד, יחזיר לעבד; ואם מת העבד יחזיר לרבו, דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו. (7)

ואם עבר וקיבל מן הקטן, לא יחזיר לו, שהרי אין הוא יודע לשמור, (1) אלא יעשה לו סגולה [אוצר, ולקמן מפרש לה] עד שיגדל ויחזיר לו, ואם מת הקטן, יחזיר ליורשיו כגון אביו או אחיו. (2)

וכולן — אשה ועבד ואפילו קטן —

במה שבידו, כדין עבד או גר שמתו ואין להם יורשים, אלא יחזיר לאדון, כי באופן זה תולים אנו שמסתמא גנבו מבעליו; וראה רשב"א, וראה גם הערות לרשב"א הנדמ"ח הערה 62; וראה גם מה שביאר רבינו יונה.

1. לשון הרשב"ם הוא: קיבל מן הקטן לא יחזיר לו שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי, מי שהחזיר לו אלא יעשה לו סגולה; ומשמע שהוא דין גמור.

והרשב"א כתב: קטן יעשה לו סגולה, ולא משום דאינו רשאי להחזיר לקטן, שמא יאבדם קאמר, שהרי למקום שנטל — החזיר ... אלא לצאת ידי שמים קאמר, ומשום השבת אבידה של תינוק, ומיהו אם החזיר לתינוק אינו חייב לשלם; וראה גם ברמב"ן, וראה בהערות על הרשב"א הנדמ"ח ציון 4.

2. נתבאר על פי גירסת הרשב"ם ופירושו; וראה במאירי שכתב "ואם נראה לו שאינו כן אלא

אבהו וכל גדולי הדור הסוברים כרבי אלעזר "זוטרי" הם לגבי רב, שהם כולם היו תלמידיו של רבי יוחנן.

6. לכאורה תמוה: הרי בכל הסוגיא ד"גלווי זוזי" מבואר, שבפשוטו נוקטים אנו שאין המעות של האשה אלא של בעלה, ולמה כאן אנו נוקטים שהם שלה?! וראה ברשב"א מה שכתב בזה.

7. מבואר מדברי הרשב"ם, דחילוק יש בין עבד לאשה, והיינו, דבאשה אין חילוק בין אם היא חיה או מתה, ואף כשמתה יש לנו להחזיר ליורשיה ולא לבעל, ומה שזוכה הבעל אינו אלא משום שהוא יורשה, אך אם היה יורש אחר כי אז לא היה הבעל זוכה, אלא היינו תולים ששלה הוא ולא גנבתו מבעליו, [וכן הוא הדין בקטן, כמתבאר מהמשך הכרייתא]; ואילו גבי עבד, אם כי כשהוא חי והנידון הוא להחזיר לו, אנו תולים ששל העבד הוא, מכל מקום כשמת, שוב אין אנו תולים ששלו הוא, ויהיה הדין שזכה הנפקד

ברשותי, לא שלי הם, אלא של החכם מרתא אחיו של רבי חייא ושל בני בתו"ן].

אתא בעלה רבה בר בר חנה לקמיה דרב, אמר ליה רב:

אי מהימנא לך [אם נאמנת אשתך לך בדבריה], שאכן שלה הם ולא גנבתם ממך: **עשה כפירושה**, כאשר אמרה ותן אותה להם.

ואי לא מהימנא לך, וחושש אתה שגנבתם ממך: **עשה פירוש אחר לפירושה**, כלומר: עכב אותם לעצמך.⁽³⁾

ואיכא דאמרי, הכי אמר ליה [יש אומרים שכך אמר לו רב לרבה בר בר חנה]:

אי אמידא לך [אם עשירים הם בעיניך] אותם שהיא אומרת עליהם שהם בעלי העגילים: **עשה כפירושה! ואי לא אמידא לך: עשה פירוש אחר לפירושה**, ועכב אותם לעצמך.

אמר מר: קיבל מן הקטן, **יעשה לו סגולה:**

ומפרשינן: **מאי סגולה?**

רב חפדא אמר: יקנה ספר תורה עבור הקטן ללמוד בו; וכשיגדל יתננו לו לגמרי.

רבה בר רב הונא אמר: יקנה דיקלא דאכל

מיניה הקטן **תמרי** [דקל שאוכל הקטן בקטנותו תמרים מן הדקל], וכשיגדל יתן לו את כל הדקל.⁽⁴⁾

שנינו במשנה: **ולא לאב חזקה בנכסי הבן, ולא לבן חזקה בנכסי האב:**

אמר רב יוסף: אפילו חלקו [נתפרדו] האב מן הבן, שאין הבן סמוך על שולחן אביו ואינו מתעסק בנכסי אביו, מכל מקום אין להם חזקה, כי אף באופן זה אין הם מקפידים זה על זה.

ורבא אמר: אם חלקו, לא אמרו שאין להם חזקה, אלא יש להם חזקה זה על זה.

אמר רב ירמיה מדפתי: עבד רב פפי עובדא: חלקו — לא, כרבא, [עשה רב פפי מעשה שבחלקו יש להם חזקה, וכדעת רבא].

אמר רב נחמן בר יצחק:

אישתעי לי [אמר לי] **רב חייא מהורמיז ארדשיד** [שם מקום], **דאישתעי ליה** [שאמר לו] **רב אחא בר יעקב משמיה דרב נחמן בר יעקב: חלקו — לא.**

והלכתא: חלקו — לא.

תניא נמי הכי:

שני פירוש: אי אמידא לך אשתך, שיש לה אוהבים שנתנו לה ממון על מנת שלא יהא לך חלק בו, ונמצאת מתנה זו שהיא נותנת משלה היא נותנת, כי אז עשה כפי שאמרה.

4. כתב הרשב"ם: אבל בעיסקא, לא, שמא יארע בה דבר תקלה ותאבד.

שהם מתכוונים להבריח מן הבעל והאדון אף הוא יעשה פירוש לפירוש, כלומר, שיכיר את כוונתן שהיא שלא כהוגן, ויחזירם לבעל; וראה עוד בדברי הרשב"ם פירוש אחר, וגירסא ופירוש אחרים, ודחאם הרשב"ם; וראה עוד בראשונים כאן.

3. כן פירש הרשב"ם בפירוש ראשון; ובפירוש

בן שחלק מאביו, ואשתו שנתגרשה ממנו, (5)
הרי הן כשאר כל אדם.

איתמר:

אחד מן האחין [כגון גדול האחים לאחר מות האב] שהיה נושא ונותן בתוך הבית [מנהל את הרכוש המשותף], והיו אונות [שטרי מקח] (6) ושטרות הלואה שעל אחרים יוצאין על שמו כאילו הוא הקונה והוא המלוה, ואמר האח "שלי הם, משום שנפלו לי מבית אבי אמא, ואין לכם – שאתם בני אבי ולא בני אמי – חלק בהם":

אמר רב: עליו להביא ראיה, שאכן לא ניקח המקח ולא ניתנה ההלואה מהרכוש המשותף לו ולאחיו מאביו. (7)

ושמואל אמר: על האחין להביא ראיה שיש להם חלק באותם שטרי מקח ושטרי ההלואה. (8)

אמר שמואל: מודה לי אבא [הוא רב, שכך היה שמו]: (9)

שאם מת אותו אח ויש לו יורשים, על האחין של המת להביא ראיה ששלהם הם. (10)

5. נתבאר לעיל מז' א, שהכוונה היא לאשתו מגורשת ואינה מגורשת, ראה שם.

6. מלשון [בראשית מג ד]: "ראובן בכורי אתה, כחי וראשית אוני", וכן מצינו בבבא קמא פ ב " הלוקח בית בארץ ישראל, כותבין עליו אונן [שטר מכירה, רש"י] ואפילו בשבת".

7. ביאר הרשב"ם את טעם הדין "דכיון שהיה הוא לבדו נושא ונותן בנכסים שנכתבו על שמו, וכדמפרש הגמרא לקמן שאין חלוקין אפילו בעיסתן [במזונותיהם, כלומר, שבכל דבר היו הם שותפים], דכיון שלא נודע מעולם מאיזה צד יבוא לו ממון בלא אחיו, אין לתלות השטרות אלא בממון האב, ואינו יכול להוציא הממון מחזקת האב".

8. "דאמאי דכתב בשטר סמכינן, והרי על שמו נכתב", רשב"ם.

9. כתב הרשב"ם: ס' כדקרי ליה בשחיטת חולין [קלוז ב] "אבא אריכא", דאמרינן "מאן ריש סדרא בבבל, אבא אריכא", ואמרינן במסכת נדה כד ב: "רב ארוך בדורו היה", והאי דקרי ליה

"רב", כמו שקורין לרבי יהודה הנשיא "רבי" בארץ ישראל, קרו ליה נמי בבבל "רב", וכן מצאתי בספר ערוך המובא מרומא.

10. כתב הרשב"ם בטעם הדין, דכיון שהיתומים אינם יכולים להביא ראיה ואינם יודעים לחפש להם זכות, וגם השטר הרי מוכיח שהיה הממון של האח, לכן על שכנגדו להביא ראיה, אבל כשהאח עצמו קיים, היה מטיל רב על האח להביא ראיה, כי אם איתא דשלו הוא הממון, הרי יכול הוא לחפש ולמצוא ראיה, ואם לא ימצא ראיה הפסיד.

והתוספות כתבו בזה, דאין לומר את הטעם משום שטוענים אנו ליתומים שמא היה אביהם מביא ראיה, כי אין אומרים כן, וכמו שהוכיחו; "אלא נראה דהכא דוקא הוא דקאמר רב על האחין להיא ראיה אם מת, משום דאונות ושטרות יוצאים על שמו דמוכחא מילתא דשלו הן, אלא בחייו הוא דקאמר רב עליו להביא ראיה, דלא סמכינן אמאי דיוצאין על שמו, דאם איתא דנפלו לו מבית אבי אמו היו לו עדים בדבר, אבל בבנו, דליכא למימר הכי, סמכינן אמאי דיוצאין על שמו", וזה כעין דברי הרשב"ם.

מתקיף לה רב פפא לדברי שמואל בדעת רב:

כלום טענינן להו ליתמי מירי דלא טען להו אבוהון [כלום טוענים ליתומים טענה שלא היה אביהם יכול לטעון]?!

כלומר, הרי לדעת רב, אילו היה אביהם קיים, היינו מחזיקים את השטרות ביד האחים עד שיביא האח ראיה, ואילו משמת, נאמר שיפה כח הבן מכח האב, ויפסידו האחים! (11)

מוסיף רב פפא לחזק את קושייתו:

והא רבא אפיק זוגא דסרבלא [זוג מספרים של סורקי בגדים, שגוזזין בהם הסרבלים] וספרא דאגדתא [ספר אגדות] (12) מיתמי בלא ראיא, בדברים העשויים להשאל ולהשכיר, כלומר, ידוע היה בעדים על

חפצים אלו שהיו של אחר, אך היו בחזקת האב כשמת, ואילו לא היו חפצים אלו מן הדברים העשויים להשאל ולהשכיר, כי אז היה האב נאמן לטעון עליהם שלקוחים הם בידו משום ש"חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו" ואינו גזול בידו, ואף אם לא היה טוען כן בפירוש, ומת, לא היו מוציאים אותם מן היתומים, כיון שאף אנו היו טוענים כן בשביל היתומים; אך חפצים אלו היו מן הדברים העשויים להשאל ולהשכיר, (13) ואת אלו הוציא רבא מן היתומים, בלי שהביאו הבעלים ראיה שעדיין שלהם הם, ולא היו ביד האב אלא בתורת שאלה או שכירות —

היות והאב לא היה נאמן לטעון עליהם גב-ב ששלו הם, וכדשלה רב הונא בר אבין: דברים העשויין להשאל ולהשכיר, ואמר "לקוחין הן בידי", אינו נאמן, כי אומרים

אף על גב דלא טענו מידי; אבל הכא האב לא מצי טעין לאחים שיביאו ראיה, ואנן היכי נטעון במקום היתומים כן".

12. כתב רש"י בשבועות מו ב "דוקא ספרי דאגדתא, שאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר, אבל שאר ספקים אינם עשויים להשאל ולהשכיר, לפי שמתקלקלים".

13. כתב הרמב"ם [טוען ונטען ח ט]: אל תטעה בין דברים העשויין להשאל ולהשכיר, לדברים שדרכן להשאל ולהשכיר — כמו שטעו רבים וגדולים, שכל הדברים ראויין להשאל ודרכן להשאל, אפילו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו ראויין להשאל [ובאלו יש לו חזקה]; אבל דברים העשויין להשאל ולהשכיר, הם הכלים שבני אותה המדינה עושיין אותן

והוסיפו התוספות, "ונראה דרב מודה במאי דאפיק רבא זוגא דסרבלא מיתמי; ולרב פפא דפריך מינה, נראה לו לדמותה לאונות ושטרות יוצאין על שמו".

11. כתב הרשב"ם: "ואף על גב דאמרינן לעיל מא ב "טוענים לירוש", גבי חזקת שלש שנים, שאף על פי שלא דר בו אביו אלא יום אחד, וזה החזיק שלש שנים אחרי כן היא חזקה, ואף על גב דלא מהניא ליה חזקת שלש שנים לומר "לקוח הוא בידי", אלא אם כן יש עמה טענה "אתה מכרתו לי", "אתה נתת לי במתנה", וגבי בנו לא בעינן טענה זו, אלא "מאבי ירשתי", אלמא טענינן ליתמי מאי דלא מצי אבוהון למיטען?! לא דמי, דהתם נמי אין טוענין בשביל היתומים אלא שאביהן קנאה מן המערער כמו שהיה הוא האב יכול לטעון, ולפיכך היא חזקה